

CRISI DE SUBSISTÈNCIES I CONFLICTIVITAT SOCIAL A INCA DURANT EL TRIENNI BOLXEVIC (1917-1919)

PERE FULLANA PUIGSERVER

Introducció.

El 1973, Pere Gabriel publicà la seva monografia sobre el moviment obrer a Mallorca¹, on reflectia una problemàtica obrera peculiar a Inca. Entre tots els períodes als quals feia referència, destacava els aldarulls que s'havien produït en aquella ciutat els primers mesos de 1919. Diverses obres posteriors del mateix autor², maauradament, no han aportat noves dades ni interpretacions a aquells esdeveniments.

Per altra banda, tampoc disposam de monografies sobre la història contemporània d'Inca que ens permetin apropar-nos amb més seguretat a aquells moments, prou significatius pel que respecta a la problemàtica obrera en aquella ciutat. En canvi, tenim ja obres de caràcter general, alguna ja conclosa com la d'Isabel Peñarrubia³, o en curs d'elaboració com la de Ramon Molina⁴ que, si bé parteixen de punts de vista diferents metodològicament, ens ofereixen claus d'interpretació valuoses. La primera es refereix directament al problema del caciquisme i del nacionalisme, i evidentment,

---

¹ El moviment obrer a Mallorca, Barcelona 1973

² Cfr. GABRIEL, Pere, Entorn al moviment obrer a Mallorca I, a Randa 1(1975) 85-128; II a Randa 2(1975) 101-122; ID., El PSOE en Balears (1892-1936), a Anales de Historia 3(1988) 139-173

³ PEÑARRUBIA, I., Els partits polítics davant el caciquisme i la qüestió nacional a Mallorca (1917-1923), Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1991

⁴ MOLINA DE DIOS, Ramon, Aproximació al procés de formació de la classe obrera mallorquina, a MANERA, Carles i PETRUS, Joana Maria, Del Taller a la fàbrica, Ajuntament de Palma 1991, pp.73-86

menciona la lluita anticaciquil a Inca. La segona, en canvi, ens interessa per les aportacions sobre ingressos salarials i cost de vida, autèntic problema nuclear del moment. La crisi econòmica generada per la Gran Guerra europea, la crisi de subsistències i les condicions de vida dels treballadors generà aquelles mobilitzacions i motins de caràcter popular.

El problema principal era la crisi econòmica, fet que provocà la mobilització social, a l'entorn de la qual girava la conflictivitat social; però sobretot ens interessa destacar l'actitud de les forces conservadores i reformistes de la societat esquerra, per tal de solucionar el problema de la manca de subsistències i plantar cara a les societats de resistència, tant socialistes com anarquistes. Per això, ens servirem directament de la premsa local. Per una part, La Última Hora, diari d'informació general, Ca-Nostra, setmanari d'informació local i El Heraldo de Cristo, revista mensual dels franciscans del Tercer Orde Regular, de la qual era un dels redactors el P.Cerdà, resident a Inca. A més, disposam d'alguna informació de primera mà provinent de la documentació del Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca i del Sindicat Obrer la Paz. És important destacar com el mes de febrer de 1919 apareixia el primer número del setmanari Ca-Nostra, en la seva segona etapa⁵. Aquest darrer es tractava d'un representant del periodisme catòlic, de caire regionalista, però a la vegada compromès directament amb la problemàtica social esquerra. Miquel Duran i Saurina⁶ era el seu director i mentor, havia format part del consistori municipal com a independent en la candidatura maurista. A través de la secció Cronicó d'Inca, podem apropar-nos a la situació de conflictivitat social, al problema de la manca de subsistències i a la resposta de les classes dirigents.

1. UN AMBIENT PREOCUPANT I CONFLICTIU (1919).

Historiogràficament el trienni de 1917 a 1919 ha estat considerat com a moment de temor al bolxeviquisme, a la revolució proletària, en definitiva. A la por davant el contagi europeu de la revolució russa, cal afegir-hi, també, les conseqüències de la Gran Guerra Europea (1914-1918), especialment en el terreny econòmic. El problema de la manca de subsistències s'agreujà a Mallorca el bienni de 1918-1919, i tingué conseqüències greus a Ciutat, i posteriorment es contagià Inca, sense que arribàs a produir situacions semblants a altres poblacions de l'Illa. A l'Estat espanyol s'havia viscut la vaga revolucionària de 1917 i el creixement de la CNT a partir de

⁵ Sobre Ca Nostra, Cfr. CORTES, Santiago, Petita història de cent anys de premsa a Inca 1883-1983, Inca 1983

⁶ Sobre Miquel Duran i Saurina: Cfr. FULLANA, Pere, El Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca (1900-1910), I Jornades d'Estudis Locals (Inca 6 i 7 de maig de 1994), Ajuntament d'Inca 1994, pp.159-176; DURAN, L.L., Comentari biogràfic, a DURAN SAURINA, M., Poesies, Inca 1982; JANER MANILA, G., Miquel Duran i Saurina. Treballador de la cultura, poeta del poble (1866-1953), Petra 1983

l'èxit de la Canadenca. Aquesta vaga a Barcelona va provocar un autèntic contagi arreu de l'estat, i en concret a Mallorca.

La manca de subsistències a Mallorca i el problema de les exportacions i importacions fraudulentas es convertiren en problemes greus per a la societat illenca. Per això, des dels inicis de la dècada, s'havia constituït una Junta Provincial de Subsistències presidida pel governador civil. Els greus successos de gener-febrer de 1918 i d'octubre de 1918 fins a febrer de 1919, provocaren l'augment de la pressió popular i les crítiques a la gestió provincial i al caciquisme local. La reacció davant l'actitud especulativa de comerciants i cacics fou múltiple i variada. La més coneguda és la d'un sector del moviment obrer mallorquí, però cal tenir present que ja Pere Gabriel mateix assenyalava que aquella situació econòmica crítica propicià una actitud d'hostilitat al sistema polític liberal, fins i tot per part de sectors conservadors o ultraconservadors. Se cercaren solucions polítiques, però sobretot, hi hagué una mobilització rellevant, com la reunió dels batles rurals, l'actitud del Foment del Civisme i de la Cambra de Comerç, la creació de sindicats grocs i l'actitud del socialistes encapçalats per Llorenç Bisbal. En aquell moment, existí una autèntica febre corporativa, fruit de la crisi de la representativitat política. Després de 1917, augmentà la resistència patronal i la tendència corporativa dels diferents segments de la societat.

Ramon Molina descriu la situació econòmica d'aquella conjuntura. La guerra mundial havia suposat el fàcil i ràpid enriquiment de nombrosos industrials i comerciants locals, mentre que els obrers vivien els pitjors moments del segle. "La caiguda dels salaris reals és vertiginosa producte de la ràpida puja de les subsistències i es donen a Ciutat vertaderes situacions de fam"⁷.

A partir de 1919, el cost de vida gairebé es duplicà respecte de 1913. Per aquests motius es feren contínues les vagues per obtenir augment salarial, i foren importants per les millores obtingudes gràcies a aquestes reivindicacions. Ramon Molina mateix afirmava: "creim poder afirmar que el bienni 1919-1920 és un punt d'inflexió decisiu en el procés de formació de les classes socials a Mallorca. Molt particularment és el moment que el proletariat es manifesta amb veu pròpia; és ja una classe social formada, adulta. El perill que representa per a les classes benestants ja no és una entelèquia potencial: és clar i manifest"⁸.

Aquestes frases contrasten amb la pròpia realitat, que descriu Ramon Molina: "Durant el conflicte bèl·lic, la situació dels treballadors, especialment a Ciutat, va esser particularment penosa. Als fets de l'encariment de les subsistències i l'emigració forçada, cal afegir-hi la quasi total desintegració de les Societats de Resistència i una apatia organitzativa que sembla producte d'una descomposició accelerada"⁹.

⁷ MOLINA DE DIOS, Ramon, Aproximació al procés de formació de la classe obrera mallorquina, a MANERA, C.-PETRUS, J.M., Del taller... 78

⁸ Ibid., 82

⁹ Ibid. 83

El 1914, s'inaugurava una era de virulència social i de crisi política arreu d'Europa i a l'Estat espanyol, que es traduí en perspectives de democratització i de canvi social, especialment a partir de 1917. Aquesta situació tingué les seves conseqüències també a Mallorca: "A començaments del 1919, les societats obreres agrupen devers 9.000 afiliats a Mallorca i uns 4.000 a Menorca. Durant aquest any i només a Palma neixen catorze noves societats obreres i trenta-quatre a diferents pobles de l'Illa. El teixit social de Mallorca es convulsa, i fins i tot les capes més profundes i explotades dels treballadors -serventes, cosidores, broadores- organitzen les seves societats de resistència"¹⁰. Més endavant, Ramon Molina afirma: "Les vuit hores de treball són legals des del mes d'abril de 1919. El treball dels menors de deu anys queda absolutament prohibit i es limita la jornada dels menors de catorze. El treball nocturn de les dones finalment és suprimit i sembla que es respectava l'assistència a escola dels menors de dotze anys"¹¹.

Després de constatar el creixement de la combativitat obrera i les consecucions reals del sindicalisme, Ramon Molina afirma que la classe obrera hauria assolit a Mallorca la seva maduresa. Pere Gabriel, per altra banda, constata també un creixement quantitatiu de les organitzacions obreristes en el quinquenni de 1918 a 1923¹². La classe obrera mallorquina a partir de 1918 no és una realitat uniforme, sinó prou diversificada i plural. Tot el teixit social mallorquí reacciona davant aquesta situació. Les classes conservadores cerquen la manera de domesticar, també, el sector obrer menys radical, creant sindicats grocs i confessionals; mentre que la burgesia, encapçalada per Joan March i Ordinas, també intentà controlar el sindicalisme illenc, com es posa de relleu amb la donació de la Casa del Poble.

La hipòtesi d'interpretació que establiríem davant dels esdeveniments de 1918 i 1919 a Mallorca en general, i a Inca en particular, seria la següent: Ens situam davant l'esclat de la classe obrera urbana, amb connotacions tradicionals (conflicte popular) propis de la societat preindustrial; però a la vegada amb característiques modernes (conflicte de classe) propi de les societats industrials. Aquests motins trascendeixen el referent estrictament social, utilitzen el radicalisme anticlerical i anticaciquil per les seves pretensions de caràcter polític. Originaren mobilitzacions socials independents i moviments cívics interclassistes per fer front a les possibles conseqüències. La crisi del sistema polític de la Restauració era un dels símptomes més evidents de la descomposició social.

---

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *Ibid.*, 84

¹² GABRIEL, Pere, *EL PSEO...* 156-158

2. EL 1919 A INCA. LA CONFLICTIVITAT I LES SEVES MANIFESTACIONS.

2.1 Els conflictes socials

Inca des de finals del segle XIX vivia un moment de paulatí creixement demogràfic i econòmic, que es traduïa en un considerable nivell de sociabilitat:

"Un clar exponent de què a Inca es dona un creixement industrial i es forma una classe obrera és la creació de múltiples associacions formades sobretot per treballadors de la indústria. Per exemple, a 1886, es funda La Constancia que establí un "socorro mutual"; a 1891, El Círculo de Beneficencia de Inca; a 1892, Unión Obrera de Inca. Asociación cooperativa y de socorros mútuos; a 1893, Sociedad Recreativa La Baleárica; a 1900, El Círculo de Obreros Católicos, El Desarrollo del Arte i Junta de Representantes de Beneficencia Particular; a principis de segle Club Velocipedista; a 1903 es crea el primer equip de futbol; a 1901 La Justicia. Sociedad de Obreros Zapateros de Inca i Sociedad Recreativa El Círculo de Inca"¹³.

Durant el decenni de 1910 es crearen noves societats a Inca, com ara el Club Central i el Centre Instructiu de caràcter burgès; les associacions catòliques derivades del Cercle d'Obrers Catòlics (Exploradors d'Inca) o de la parròquia (Congregació Mariana), i prengueren força les societats de resistència La Justicia i El Progreso.

Quant a la situació econòmica que es viu a Mallorca el segon decenni del segle XX, són coneguts els beneficis obtinguts per la indústria del calçat, una vegada començada la guerra, com a sector proveïdor dels exèrcits combatents. Aquesta situació ajudava a superar la crisi posada de manifest a Mallorca el 1913¹⁴. A Inca, la situació social s'agreuja el 1914, amb la radicalització de les societats obreres de caràcter reivindicatiu, la qual cosa propicià la creació del Sindicat Obrer La Paz, de caràcter confessional. Així i tot, el juliol d'aquell mateix any existiren fortes tensions entre els sabaters i els patrons. Fins i tot els obrers afiliats al sindicat catòlic amenaçaren anar a la vaga, però arribaren a un acord amb la patronal. En canvi, els afiliats a La Justicia, després d'anar a la vaga no aconseguiren els seus objectius¹⁵.

A començaments de 1918, la crisi social i econòmica era clara¹⁶. En canvi, els cacics contrabandistes mallorquins havien aconseguit uns beneficis conjunturals espectaculars durant el període de la Gran Guerra. L'especulació econòmica, l'emmagatzemament i l'exportació fraudulenta foren les causes de l'enriquiment fàcil

¹³ PIERAS VILALLONGA, M., El moviment social a Inca (1886-1920). El cas del Cercle d'Obrers Catòlics (treball de curs inèdit, 1991-92), p.3

¹⁴ ROCA AVELLA, J., La conjuntura de la Gran Guerra i les seves conseqüències, MANERA, C.-PETRUS, J.M., Del Taller... 150; ROCA, J.-UMBERT, J., Economía y desarrollo industrial en Mallorca (1914-1930). Apuntes para una investigación, Estudios d'Història Econòmica 1990, 1

¹⁵ Ca Nostra, 8 agost 1914

¹⁶ MANERA, C.-PETRUS, J.M., El sector industrial en el creixement econòmic de Mallorca 1780-1985, Del Taller... 22-29

d'un sector del caciquisme local, i una de les causes de la greu crisi de subsistència que patí l'Illa. Aquesta va generar els avalots populars a Ciutat i a Inca, a més d'una situació especial de tensió social que va afavorir les organitzacions obreres. Arran d'aquestes qüestions, el socialisme illenc visqué un moment electoral rellevant, però sobretot suposà l'augment de l'anarcosindicalisme a Mallorca. Els cenetistes arrelaren a Inca els anys de 1918 i 1919, tal i com es posà de manifest en els avalots que es produïren els primers mesos de 1919 i amb el moviment de solidaritat amb la vaga de la Canadenca de Barcelona, tant a Ciutat com a Inca.

El 2 de gener de 1919, s'acabava, a Inca, la vaga de sabaters que havia durat tres setmanes, amb l'augment de sou als treballadors del 10 i el 15% sobre el jornal que guanyaven abans. En canvi, els patrons no havien cedit a la petició de disminuir una hora de jornal¹⁷.

Aquell mateix mes de gener començaren a Inca els problemes de la manca de subsistències. Per això, es baixà el preu de la carn i sembla que fins i tot mancaven les verdures al mercat, i els preus s'havien moderat un poc¹⁸. El problema es discuteix en una sessió de l'Ajuntament, el 20 de febrer, mentre que al carrer es respira un clima de tensió anticaciquil:

"El renou començat a la sala de sessions passa a la plaça Major on se caramulla la gent. Surt el Coronell, amb la poca gent que disposa. Diu a les turbes que es retirin i ho logra fent tançar les cases i establiments del centre de la població"¹⁹.

És en aquest context que Pere Gabriel²⁰ detectava la influència cenetista a Inca. Aquesta situació provocà la fragilitat i la inestabilitat del poder municipal, cada cop més acorralat. Al començament de 1919, l'Ajuntament d'Inca estava governat per mauristes i independents. El dilluns dia 10 de febrer de 1919, dimití el batle Bartomeu Payeras²¹, liberal, i fou substituït per l'advocat Miquel Amengual, independent. Miquel Duran, un dels col.laboradors de d'aquell consistori, deixava constància a Ca-Nostra, de la independència dels mauristes a Inca²². Però, el nou batle dimití el 15 de març de 1919, i fou rellevat per Pere Ferrer, liberal, tinent coronel retirat, membre del Foment del Civisme, que fou batle fins el 31 de gener de 1920²³.

¹⁷ Ca Nostra 1919, p.10

¹⁸ Ibid., p.10

¹⁹ Ca Nostra 1919, p.17

²⁰ Afirmava que els cenetistes havien aconseguit arrelar a Inca, sobretot, el 1919, "l'ascendent, si més no, de l'ideari cenetista es posà de manifest els primers mesos de 1919 amb els avalots que es produïren a Inca..." GABRIEL, Pere, El moviment... 124

²¹ La Última Hora 13 febrer 1919

²² Ca Nostra 1919, p.10

²³ Ca Nostra 1919, p.88:·La seva esposa Severa de Madariaga era directora i propietària d'un col·legi de nines a Inca.

A Palma, el 16 de febrer, el Foment del Civisme i la Federació Catòlica Obrera organitzaren un míting pro-subsistències en el Teatre Balear que acabà amb una manifestació davant el Govern Civil²⁴. Al dia següent, es produïren els saquetjos de mercats i magatzems a Palma²⁵. La Joventut Integrista es feia eco, també, de la greu situació social, culpabilitzant els partits de dreta de ser els causants del desastre social, intercedint per la doctrina social de l'Església com a única via per a solucionar el problema²⁶. La situació durant la segona quinzena de febrer de 1919 s'agreuja sobretot davant l'augment vaguístic a l'Illa: vaga de picapedrers a Sóller²⁷, vaga d'empleats dels tallers de la Companyia de Ferrocarrils de Mallorca i vaga de picapedrers a Manacor²⁸, entre d'altres. Tot i que el Governador transmetia tranquil·litat, afegia "desde Felanitg se ha pedido alguna fuerza por temor a que se produzca algún altercado en el mercado de mañana"²⁹.

Tornant a Inca, tot aquell moviment de protesta tenia clares connotacions anticaciquils. El 20 de febrer s'havia iniciat contra el batlle Miquel Amengual i contra el cap liberal de la vila, Domingo Alcina. Les protestes anaven dirigides als cacics, però sobretot contra el poder municipal, controlador de les subsistències i dels preus. Aquesta crítica al poder municipal venia també dels grups que veïen en el tornisme polític una de les causes principals de la corrupció. Des de Palma, es transmetia un missatge tranquil·litzador: "Durante todo el día de hoy han venido circulando insistentes rumores de que el orden público se había alterado en Inca. Noticias de dicha población que alcanzan a las cinco de la tarde dicen que reina allí completa tranquilidad y que el orden no ha sido alterado en lo más mínimo, lo cual demuestra que ha sido una falsa alarma que se ha hecho popular"³⁰.

Totes aquelles manifestacions pro-subsistències tenien una dimensió triple: primer, fomentar el creixement i l'articulació del moviment obrer de caràcter radical, que es veu en la gran activitat propagandística per part dels dirigents obrers en els mítings celebrats a Inca per Joan Perona, Antoni Sánchez, Antoni Bestard i Joan Marroig, i els socialistes Antoni Negre i Vicenç Torres³¹. Segon, la lluita social contra el caciquisme que provoca una actitud defensiva, de por i de reclusió dels dirigents dels partits liberals. Els aldarulls es dirigeixen contra el poder municipal. Així el 6 de març: "Per la sessió de l'Ajuntament anit s'han preses precaucions i la guàrdia civil s'és concentrada a Inca. A la sala d'actes hi ha tanta de gent que no s'hi entenen i el Batlle es veu

²⁴ *La Última Hora* 15 febrer 1919. A l'acte parlaren Julio P. Méndez de Losada, Salvador Rossell, Jaume Vicens, Bartomeu Miralles, Joan Soberats i Jeroni Massanet.

²⁵ *La Última Hora* 18, 19 i 20 febrer 1919;

²⁶ *La Última Hora* 21 febrer 1919: acte de la Joventut Integrista en el qual parlaren Arnau Palmer, Jaume Puig i Antoni Villalonga, president de la Joventut

²⁷ *La Última Hora* 21 febrer 1919

²⁸ *Ibid.*, 22 febrer 1919

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *La Última Hora* 21 febrer 1919

³¹ GABRIEL, Pere, *El moviment...* 125; *La Almudaina* 22, 27 i 28 febrer i 8, 11, 15, 21, 22, 23 de març de 1919

obligat a axecar la sessió poc temps després de comensada"³². Tercer, les connotacions clericals i anticlericals que prenen les manifestacions. Per una part els sectors dirigents posen de manifest la religiositat del poble, quan en el moment dels aldarulls del 6 de març: "Poc temps després de la sessió, passa el Viàtic per la plaça Major, on hi deu haver 200 homes amb una actitud revolucionària. Tot-hom se ajonolla i no'n queda un dret. Un senyor que mos ha contat aquest espectacle, que no és cap catòlic ranci, diu que ha plorat d'emoció. Es que malgrat a les doctrines disolvents dels nostres temps encara no és mort el sentiment religiós ni morirà"³³. No obstant això, la crítica als sectors clericals era ben llampant.

Malgrat aquestes afirmacions del cronista de Ca-Nostra, es pot veure com els mítings prosubsistències es convertiren fàcilment en manifestacions anticlericals. No es pot deixar de part que el caciquisme de les classes dirigents estava lligat, també, a una determinada ideologia religiosa, que era atacada. Es fan eco també d'un míting d'una societat obrera en la qual un orador féu continues referències a la vida de Jesús, de Renan, símbol d'un Jesucrist proper al socialisme i a l'anarquisme, anamatitzat per l'Església catòlica³⁴.

Davant la greu crisi de queviures es creà a Inca una Junta de Subsistències: "Cumplint unes ordres governatives el Sr. Batle constitueix una junta de subsistències formada dels cinc majors contribuents i de cinc obrers. Aquests obrers són designats de dins el Sindicat 'La Pau', perquè la societat obrera 'La Justicia' no ha volgut cooperar ni fer costat a l'autoritat amb això dels queviures. En la primera reunió, la nova junta, fitxa tassa als aliments"³⁵.

El 13 de març es repartiren fulls de propaganda pel mercat d'Inca, mentre la plaça estava buida de quèviures. De bon matí començaren els enfrontaments entre obrers i placeres, que acabaren amb el saqueig de la plaça d'abastiment. Els avalots continuaren, de tal manera que quan sortí la guàrdia civil, ja s'havien consumat tres saquejos: verdures, patates i farina. La situació s'agreuà per moments, hi hagué vagues i problemes obrers a les fàbriques de sabates. Dos dies després, el batle Miquel Amengual presentà la dimissió, i fou substituït, com hem vist, pel liberal Pere Ferrer. Al dia següent, en el mercat només es venien cols i patates.

El dia 16 mateix, a la parròquia se celebrà un acte de desgreuje pel saqueig del dijous i el Cercle d'Obrers Catòlics organitzà una sèrie de conferències amb motiu d'aquells esdeveniments. Aquestes tingueren lloc els dies 19, 21 i 23. El Pare Pere Joan Cerdà donà algunes conferències sobre la taxa de les subsistències i oferí orientació davant les crítiques circumstàncies a partir de la doctrina social de l'Església.

---

³² Ca Nostra 1919, p.17

³³ *Ibid.*, p.17

³⁴ *Ibid.*, p.18

³⁵ *Ibid.*, p.18

Per contra, en el teatre, una societat obrera organitzà un míting, on atacà novament la religió, mesclant-la amb la delicada situació de la manca de queviures³⁶. Poc després, apareixia un article signat per "Daniel", titulat "Després del renou", en el qual l'autor feia una reflexió cristiana i social de tot el que havia succeït a Inca. L'article té tots els indicis de ser del mateix Pare Cerdà³⁷.

2.2 La reorganització de les forces conservadores.

El 2 d'abril de 1919, es constituí a Inca una societat juvenil amb el nom de "La Vanguardia Inquera", que immediatament es posava a disposició de les autoritats i tenia, entre els seus objectius, el de constituir un somatent³⁸. I, dia 6 d'abril, el Pare Cerdà feia la darrera conferència en el Cercle d'Obrers Catòlics, per orientar el poble davant les crítiques circumstàncies³⁹.

El 12 d'abril es reunia a la rectoria una comissió de les forces vives d'Inca per constituir una societat capaç de salvar els interessos morals i materials de la ciutat: "Feren us de la paraula el Sr.Ecònom, el Sr.Batle, els retgadors, senyors Cortès i Gelabert, el diputat provincial Sr.Alzina, D.Josep Siquier, D.Jaume Ensenyat, D.Rogeli Figueiras, D.Jaume Armengol (fill) i algun altres. Tots manifestaren el desig de deixar la política vella per fer obra patriòtica. Se nomenà una comissió composta per Josep Siquier, Jaume Ensenyat, Jaume Armengol, Pau Corró, per entendre-se amb el P.Cerdà, per sentar els preliminar de l'associació"⁴⁰.

Dos dies després (14 d'abril): "el grup 'La Vanguardia Inquera' es va reunir al Círcol d'Obrers Catòlics, alguns obrers anaren a moure renou davant el círcol, hi va haver insults al batle, corregudes i grepades de tal forma que va haver d'intervenir la Guàrdia Civil. Hi va haver detencions, de tal forma que es va provocar una vague al dia següent a Inca com a senyal de protesta. La cosa no va acabar així. Per ordre del batle es varen clausurar les societats obreres 'La Justicia' de sabaters, i 'El Progreso' de paletes. Als següents dies la vague sols va ser parcial. Dia 19 se posen en llibertat alguns obrers i se'n tanquen altres"⁴¹. En realitat, la vaga general s'havia produït a Inca el 15 d'abril, després de la detenció d'oradors obrers en un míting de solidaritat amb els miners i de la creació el dia 11 del sometent al poble, fins el dia 18 els obrers no tornarien a la feina⁴².

³⁶ *Ibid.*, pp.18-19

³⁷ Pere Joan Cerdà signava amb el pseudònim de Daniel a la revista *El Heraldo de Cristo*. Cfr. *Ca Nostra* 3, abril 1919, p.24. Aquest mateix article tenia la seva continuació en el número següent de *Ca Nostra* 4, maig-juny de 1919, pp.29-30

³⁸ *Ca Nostra*, 1919, p.25

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*, p.26

⁴¹ *Ibid.*, p.26

⁴² GABRIEL, Pere, *El moviment...* 125

Com a conseqüència d'això, s'havia intentat organitzar la "Lliga de Millorament Social"⁴³, i el 22 d'abril es reuniren, a la rectoria d'Inca, les forces vives per a constituir la societat. El Pare Cerdà donà una llarga explicació de la finalitat que havia de tenir la nova societat. D.Josep Siquier quedà encarregat d'allistar els agricultors, Jaume Ensenyat, els industrials, Jaume Armengol, els de carreres, D.Pau Corró, els comerciants. Aquests senyors, amb el P.Cerdà, quedaren encarregats de redactar un reglament⁴⁴.

El mes de maig la situació encara era de tensió. Onze obrers havien estat processats per la jurisdicció civil i 5 per la militar⁴⁵. Dia 1 de maig el batlle denegava permís als obrers per fer una manifestació, perquè els demandants no responen de l'ordre públic. Es féu un míting en el puig Ferrer d'Inca⁴⁶.

3. Les conseqüències.

El 29 de juny de 1919 es dissolia a Inca el Centre Conservador i Maurista i es subhastava el seu mobiliari. "Aquesta bona gent en temps de guerra llicencia la tropa"⁴⁷.

El mes de juliol, Ca Nostra informava de com la Caixa Rural del Cercle d'Obrers Catòlics s'havia afiliat a la Federació Catòlico-Agrària de Mallorca⁴⁸. Mentre que les societats obreres a Inca continuaven adoptant actituds anticlericals. En el teatre es representà "El Cristo moderno" (Una comèdia ben dolenta que mereix una protesta i ningú no la fa). Aquell mateix mes de juliol: "Els operaris de la fàbrica de calçat de D.Juan Gelabert⁴⁹ (Piquero) organitzen entre ells una societat de mútua assistència. Totd'una que el patró ha sabut els propòsit dels seus treballadors les ha oferit 5 cèntims de pesseta per cada parei de sabates que laborin. Encara la societat no està constituïda del tot i ja perceben cada dissabte els cinc cèntims per parei, venguent a cobrar setmanalment de 50 á 60 pesetes que ingresen íntegres a la caixa de la naixenta societat"⁵⁰.

Aquesta actitud s'enfrontà amb la situació del mes d'agost, quan els obrers de gairebé totes les fàbriques d'Inca es posaren en vaga perquè els patrons no volien augmentar el sou que demanaven.

⁴³ Cfr. ROSSELLO ORDINAS, Josep, Lliga de millorament social. El problema preocupant, 1919

⁴⁴ Ca Nostra, p.27

⁴⁵ Ca Nostra, 34

⁴⁶ Ibid., 33

⁴⁷ Ca Nostra... p.35

⁴⁸ Ibid., 39

⁴⁹ Regidor d'Inca el 1919

⁵⁰ Ibid., 39

"Els treballadors de la fàbrica del Sr. Gelabert segueixen treballant llevat d'alguns que renunciaren la participació dels 5 cèntims per parel que les dona l'amo, com abans hem dit. Els forners també se declaren en vaga en demanda de manco hores de treball; però no se concedeix, perquè els mateixos amos i sos fills elaboren el pa necessari pel públic."⁵¹

La situació vaguística es perllongà fins ben entrat el mes de setembre. Ca Nostra insistia en la situació: "Dies enrera els patrons feren repartir una fulla volant, fent saber a sos treballadors que avui s'obriran les fàbriques de calçat i que'ls que no comparegueren a la feina seran considerats despedits, ja que tenen que disminuir la producció a causa del nou gravaemtn que pesa damunt l'exportació. A pesar de la crida en comparegueren ben pocs. La Guàrdia Civil, aquí reconcentrada, garanteix la llibertat de treball. En algunes fàbriques ensenyen i adestren operaris nous a les màquines"⁵².

La vaga de sabaters s'acabaria el 30 de setembre de 1919, quan lentament gairebé tots s'havien anat incorporant a la feina, igual que havia succeït amb els forners⁵³. El 5 d'octubre, arribaren a Inca els obrers indultats, amb l'automòbil del cap liberal local, Domingo Alcina. Uns mesos més tard (gener de 1920), Alcina manifestava la seva intenció de regalar una casa de la seva propietat per a construir una Casa del Poble.

---

⁵¹ *Ibid.*, p.40

⁵² *Ibid.*, p.40

⁵³ *Ibid.*, p.41